

УДК 903:2

Мойсеєнко Валентин Станіславович,
старш. наук. співроб. ДНСГБ УААН
(м. Київ)

ПРО ЙМОВІРНЕ ПОХОДЖЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ “КЕНТАВР”

Наводяться лінгвістичні, палеозоологічні та археологічні докази того, що виникнення словосполучення “кентавр” пов’язано з теренами сучасної України.

Приводятся лингвистические, палеозоологические и археологические доказательства того, что возникновение словосочетания “кентавр” непосредственно связано с территорией современной Украины.

Linguistic, paleozoological and archeological proofs of that the occurrence of a word collocation "kentavr" is directly connected to modern territory of Ukraine.

До цього часу у світовій історичній науці, незважаючи на численні гіпотези, не дано більш-менш вірогідного пояснення виникнення міфу про кентавра – фантастичну істоту, яка поєднує в собі голову і верхню частину тіла людини та кінський тулуб. Із грецької міфології відомо, що кентаври жили на південному заході Балканського півострова в лісах Фесалії. Переважна більшість зображень кентавра дійшла до нашого часу у вигляді античних скульптурних зображень та на фризах портиків. Завдяки результатам досліджень лінгвістів, палеозоологів та археологів, що були оприлюднені останніми роками, з’явилася можливість висунути аргументоване припущення про те, що виникнення міфу про кентавра безпосередньо пов’язане з теренами сучасної України, а саме з т.з. Сабатинівською археологічною культурою. Як відомо, ця землеробсько-скотарська культура існувала в межиріччі Дністра та Дніпра протягом XIV-XII ст.. до н.е. з центром у Поінгуллі-Побужжі [1, с.237]. Докази на користь указанного припущення можна поділити на лінгвістичні та палеозоологічні.

Почнемо з лінгвістичних. Унікальною є наступна розписна глиняна фігурка кентавра IX ст. до н. е., що експонується в археологічному музеї міста Халкіс, Греція [2, с. 333]:

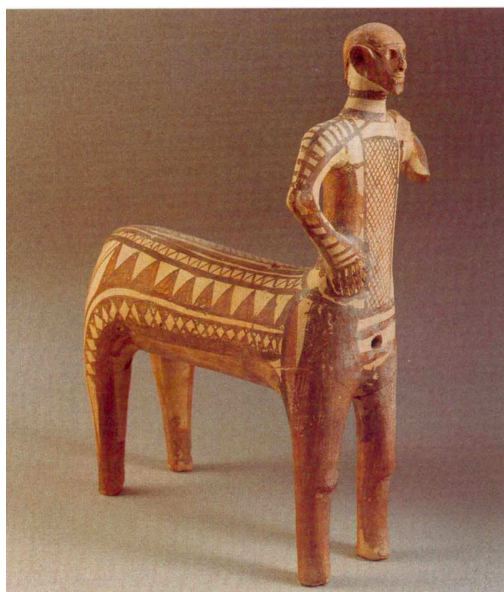

Рисунок 1.

Звертає на себе увагу навкісна решітка у вигляді прямокутника на грудях кентавра. Цей символ є одним з найрозповсюдженіших на археологічних предметах, насамперед кераміці, на теренах сучасної України, починаючи з VII тис. до н.е. [4, с.73-100]. На думку російського шумерознавця Анатолія Кифішина, одне зі значень піктограми у вигляді навкісної решітки є мандри [3, с. 718].

Необхідно відзначити, що в гористій материковій Греції та на численних островах у Середземному морі кінь ніколи не був розповсюдженою твариною. Там його, як і велику рогату худобу, майже немає чим годувати. З часів неолітизації найпопулярнішими домашніми тваринами в Греції є вівця та коза. Тому варто пильніше придивитися до цього дивного словосполучення “кентавр”. Як відомо, кінь грецькою – “іппос” (саме тому й іподром). З іншого боку, на українському Поліссі до сьогодні слово кінь вимовляють, як “кень”. Слово “тавр” грецькою означає бика. Проте, якщо звернути увагу на безумовну схожість слів “тур” і “тавр”, то стає зрозумілим, що обидві складові словосполучення “кентавр” родом із теренів сучасної України. У такому разі словосполучення “кінь-тур”, чи кентавр, логічно перекласти як “кінний пастух турів (биків)” чи “пастух турів на коні”. Таке тлумачення цілком відповідає історичній правді. Як

свідчать археологи і палеозоологи, велика рогата худоба була найпоширенішою свійською твариною на теренах сучасної України ще з VIII тисячоліття до н. е. При цьому саме зрубники, схоже першими у світі, навчилися цілеспрямовано покращувати породи практично всіх свійських тварин і досягли у цьому переконливих успіхів [5, с. 1-28]. Особливою пошаною бик-тур користувався у пізніх зрубників – сабатинівців. Так, вага дорослих особин у цей час становила 800 кг. На думку вітчизняного палеозоолога Олега Журавльова, досягти цього можна було лише одним способом: відловлених бичків турів сабатинівці вирощували в неволі і використовували як плідників [6, с. 77]. На підставі цього можна висунути припущення про ймовірний зв'язок культу пошанування бика у трипільську і зрубну добу з аналогічним культом Крито-Микенської цивілізації. Про нього свідчать кольорові фрески Кносського палацу з зображеннями сцен, на яких юнаки і дівчата змагаються з биками у кмітливості та перестрибують через них.

На користь такого припущення свідчать результати досліджень вітчизняного археолога Віктора Ключко. Він першим звернув увагу на однотипність озброєння сабатинівців та так званих “людей моря”. Як відомо, в XIII-XI ст. до н. е. “люди моря” спустошили Балкани та Малу Азію і були зупинені лише на кордоні Єгипту [7, с. 247-260]. З іншого боку, наявність піктограми “мандри” на крито-мікенській кераміці свідчить про те, що сабатинівці прийшли на Балкани і в Малу Азію з причорноморських степів далеко не першими. Проте виникнення міфу про кентаврів, більш за все, пов'язане саме з їхнім вторгненням. Як відомо з легенд, кентаври постійно супроводжують бога веселощів Діоніса, є любителями вина та викрадачами чужих жінок. На зображеннях, що дійшли до нашого часу, кентаври, на відміну від греків, є неохайними бородатими істотами. Очевидно, що саме таке враження у цивілізованих ахейців могли викликати варвари-бородані на конях (вони ж “люди моря” та дорійці), які вмели лише вправно їздити верхи та пасти худобу. З іншого боку, впадає в очі повна ідентичність голів і верхньої частини тулуба кентаврів та греків, які їм протистоять, на скульптурних зображеннях, що дійшли до нашого часу. Складається враження, що протистоять один одному близькі по крові

родичі, яких різнить лише та обставина, що кентаври є ще варварами, а греки вже цивілізованими людьми. Незважаючи на це, деякі кентаври були мудрецами і тому стали учителями Ахілла та Ясона. Останній, як відомо, плавав на Кавказ за золотим руном, а Ахілл, за однією з легенд, народився у Північному Причорномор'ї.

Висновки: На підставі вищенаведених фактів можна висунути припущення про те, що виникнення міфу про кентавра безпосередньо пов'язане з теренами сучасної України, а саме з т.з. Сабатинівською археологічною культурою.

Список використаної літератури

1. *Словник-довідник з археології* / За ред. Н.О Гаврилюка. – К.: Наук. думка., 1996. – 432 с.
2. *Prehistoire et antiquite*. Flammarion. – Paris, 1997. – 576 p.
3. *Кифишин А.Г.* Древнее святилище Каменная Могила. Опыт дешифровки протошумерского архива XII-III тысячелетий до н.э. - К.: Аратта, 2001. – 846 с.
4. *Мойсеєнко В.С.* Хрест із півмісяцем – вічні символи: Монографія. – К.: Оранта, 2006 – 128 с.
5. *Журавлев О.П.* Остеологические материалы из памятников эпохи Бронзы лесостепной зоны Днепро-Донского междуречья. – К.: Академперіодика, 2001. – 200 с.
6. *Журавльов О.П.* Домашние дикие животные из поселений Сабатиновской культуры на территории Украины. // *Історична наука – проблеми розвитку.* – Луганськ, 2002. – с. 75-82.
7. *Клочко В.І.* Озброєння та військова справа давнього населення України (5000-900 рр. до Р.Х.). – К.: АртЕк, 2006. – 336 с.